

STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE A WIELKI RESET

W obiegu medialnym termin „stosunki międzynarodowe” jest obecnie dość często błędnie utożsamiany z terminem „geopolityka”. Pojęcia te, pomimo zbieżności przedmiotowej w postaci prowadzenia badań nad różnorodnymi aspektami relacji transgranicznych, należy wyraźnie rozgraniczyć, stwierdzając, że stosunki międzynarodowe są nadrzędne zakresowo wobec geopolityki. Jak wskazuje Andrzej Polus, stosunki międzynarodowe to „relacje, które przekraczają granice państw”¹. Ta ogólna i bardzo intuicyjna definicja znajduje swoje rozwinięcie w jednej z książek Romana Kuźniara, w której stwierdza on, że „istota stosunków międzynarodowych polega na wzajemnym oddziaływaniu wszystkich składników rzeczywistości międzynarodowej, zarówno aktywnych [...], jak i tych, które te oddziaływania warunkują: wzmacniają, osłabiają czy zniekształcają”². Geopolityka zaś, jest dziedziną znacznie węższą, skupiającą się na badaniu wpływu czynników geograficznych, klimatycznych itp. na relacje na arenie międzynarodowej. Wskazuje na to sama etymologia terminu, który składa się z dwu wyrazów: „geos” (Ziemia) i „politikos” (obywatelski, odnoszący się do działalności publicznej) lub „politike” (działalność państwowa). Co więcej, poza konkretnie określonym przedmiotem badań, który należy zakwalifikować jako część nauki o stosunkach międzynarodowych, geopolityka ma także rozmaite formy, w jakich można ją uprawiać. Nie jest to bowiem wyłącznie dyscyplina naukowa, ale – jak wskazuje Jakub Potulski, może być ona także formą działalności praktycznej, paradygmatem badawczym w ramach nauk społecznych czy doktryną polityczną³.

Stosunki międzynarodowe, jak większość dyscyplin naukowych, posiada w ramach swojej doktryny różne szkoły czy zbiory opinii o charakterze metodologicznym i poznawczym. Do najważniejszych w omawianym przypadku należy zaliczyć dwie, konkurujące ze sobą perspektywy oceny charakteru i właściwości relacji transgranicznych – wizję realistyczną (egoistyczną, państwowocentryczną) oraz idealistyczną (liberalną, multicentryczną). Z perspektywy Wielkiego Resetu szczególnie ważna okazuje się być ta druga. Zakłada ona, w największym uogólnieniu, że natura relacji międzyludzkich (a tym samym międzynarodowych) jest pokojowa, uporządkowana i, w odróżnieniu od perspektywy realistów, nienacechowana chęcią ekspansji czy narzucania swojej woli drugiemu⁴. Ta swoista antyteza twierdzeń Thomasa Hobbesa⁵ czerpie swoje inspiracje z poglądach innego XVII-wiecznego filozofa – Johna Locke’a, który także posługiwał się terminem „stan natury”, uważał go jednak nie za wojnę każdego z każdym (jak wspomniany wcześniej autor *Lewiatana*), lecz za płaszczyznę współpracy i kooperacji, dzięki której każdy uczestnik obrotu

¹ A. Polus, *Znaczenie teorii stosunków międzynarodowych*, w: *Międzynarodowe stosunki polityczne*, red. Ł. Fijałkowski, R. Kunert-Milcarz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2018, s. 45.

² R. Kuźniar, *Stosunki międzynarodowe – istota, uwarunkowania, badanie*, w: *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Warszawa 2006, s. 23.

³ Por. J. Potulski, *Wprowadzenie do geopolityki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2010, s. 29, 135.

⁴ Por. A. Jetschke, *Internationale Beziehungen. Eine Einführung*, Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen 2017.

⁵ Por. T. Hobbes, *Lewiatan, czyli materia, forma i władza państwa kościelnego i świeckiego*, przeł. C. Znamierowski, Fundacja Aletheia, Warszawa 2009.

(np. handlowego) może czerpać zyski⁶. Paradygmat współpracy międzyludzkiej, która może opłacać się każdemu jej uczestnikowi, oraz wizja relacji międzyludzkich jako gry nie o sumie zerowej (ktoś zyskał, więc ktoś musiał stracić), lecz dodatniej, przeniknęła na stałe do perspektywy liberalnej w nauce o stosunkach międzynarodowych⁷.

W tym aspekcie widoczna jest silna zbieżność między koncepcją Wielkiego Resetu a wizją liberalną stosunków międzynarodowych. Zdaniem naukowców utożsamiających się z perspektywą idealistyczną, remedium na konflikty czy wszelkiego rodzaju egoizmy państwowe i akty agresji na płaszczyźnie ponadnarodowej, stanowi silny rozwój i wzrost kompetencji organizacji międzynarodowych, zarówno o charakterze międzyrządowym, jak i non-governmental organizations. Przekazywanie im coraz większych uprawnień kosztem państw narodowych oraz prowadzenie ich do wzajemnego współzależnienia, np. w sensie ekonomicznym⁸, miałyby zdaniem idealistów zapobiec kolejnym konfliktom. Dalszym krokiem na drodze do swoistej idei wieczystego pokoju⁹, zdefiniowanej jeszcze przez Immanuela Kanta, a następnie przejętej przez liberałów, powinno być powołanie organizacji międzynarodowej działającej w charakterze rządu światowego, która zdolna byłaby zapobiegać naturalnie występującej anarchii w polityce państw i zapewniać im sprawiedliwe możliwości współdecydowania o kluczowych z punktu widzenia społeczności globalnej sprawach za pomocą metody demokratycznej. Liberałowie kierują się bowiem przeświadczeniem, że wszelkie wojny biorą swój początek nie w polityce narodów i społeczności, których interesy są ze swojej natury zbieżne a relacje przyjazne, lecz w egoistycznej polityce rządów, które odchodzą od celu w postaci realizacji dobra reprezentowanej wspólnoty; wąsko pojmowana racja stanu rozpatrywana jest wyłącznie z punktu widzenia dobra aparatu państwa, nacechowanego przeważnie w imperialistyczny i ekspansjonistyczny sposób¹⁰. W powyższym ujęciu konkluzja liberałów, w dużej mierze aprobowana przez wizję Wielkiego Resetu, wydaje się prosta – marginalizacja kompetencji państw narodowych (a z czasem być może całkowita ich federalizacja w ponadnarodowy organizm) i powołanie ponadpaństwowego aparatu decyzyjnego podporządkowującego sobie antagonistyczne rządy zapewnić powinna powszechny pokój i dać możliwość przyjaznego współistnienia społecznościom i narodom.

Przejawem silnych związków między wizją idealistyczną w stosunkach międzynarodowych a perspektywą Wielkiego Resetu, który sam wywodzi się przecież z niegremiów narodowo-państwowych, lecz z organizacji międzynarodowych i konferencji ponadpaństwowych¹¹, jest przede wszystkim wypowiedź Klausa Schwaba, głównego

⁶ Por. J. Locke, *Dwa traktaty o rządzie*, przeł. Z. Rau, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2015.

⁷ Por. S.P. Sałajczyk, *Wizje rzeczywistości międzynarodowej*, w: *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.

⁸ Bezpośrednią implementacją tej idei w europejskim teatrze działań było powołanie po drugiej wojnie światowej EWWIS i EWG, których bezpośrednim celem było zminimalizowanie ryzyka wojny przez uczynienie jej „nieopłacalną” z ekonomicznego punktu widzenia poprzez związanie ze sobą rynków węgla i stali głównych państw europejskich.

⁹ Por. I. Kant, *O wiecznym pokoju. Zarys filozoficzny*, przeł. F. Przybylak, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1995.

¹⁰ Por. *Współczesne stosunki międzynarodowe*, cz. 1, *Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, red. E. Cziomer, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014.

¹¹ Np. WEF – World Economic Forum (Światowe Forum Ekonomiczne).

inicjatora nadchodzącej zmiany, który w Davos mówił otwarcie: „Musimy ponownie znacząco wzmocnić współpracę międzynarodową i zaangażować wszystkich interesariuszy w rozwiązywanie problemów, przed którymi stoimy, a tutaj musimy zaangażować przede wszystkim biznes”¹². Następnie należy także wspomnieć o oficjalnym przyjmowaniu i upamiętnianiu przez wybrane organizacje międzynarodowe o zasięgu globalnym dorobku filozofów, którzy na przestrzeni historii formułowali postulaty zgodne z wizją liberalną. Za przykład może tu chociażby posłużyć upamiętnianie przez UNESCO¹³ sylwetki Jana Ámosa Komenskigo, czeskiego pedagoga i filozofa, który już w XVII wieku, w jednym z swoich dzieł¹⁴, postulował utworzenie organizmu ponadnarodowego, wyposażonego w szeroki zakres kompetencji, ujednolicającego standardy edukacji i oświaty oraz dysponującego uprawnieniem do rozsądzania wszelkich powstałych sporów w celu całkowitego wyeliminowania konfliktów z przestrzeni polityki międzynarodowej.

D.J.

¹² *Wystartowało Forum Ekonomiczne w Davos. Po raz pierwszy obraduje wirtualnie*, Bankier.pl, 25.01.2021, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wystartowalo-Swiatowe-Forum-Ekonomiczne-w-Davos-po-raz-pierwszy-obraduje-wirtualnie-8043571.html>

¹³ Por. materiały sympozjum zorganizowanego pod auspicjami UNESCO w trzechsetną rocznicę śmierci Komeńskiego: *Comenius and Contemporary Education*, red. C.H. Dobinson, UNESCO Institute for Education, Hamburg 1970.

¹⁴ Por. Jan Ámos Komenský, *De rerum humanorum emendatione consultatio catholica, ad genus humanum ante alios vero ed eruditor, religiosos, potentes, Europae*, Haale 1702.